DEMON

Varianta *dímon*, existentă încă din vechea limbă românească, o găsește Tiktin, *R.-deutsches Wb.* p. 520, « surprinzătoare », din cauza prefacerii în *i* a lui *é*, care contrazice legea fonetică respectivă. Și doar o încercare de a explica acest fapt curios făcuse cu mulți ani înainte A. Philippide, *Principiĭ de istoria limbiĭ*, pag. 236, invocând « frica vorbitorului de a pronunța cumsecade ». Într'adevăr, o ființă atât de primejdioasă ca 'dracul' nu poate fi pomenită la orice pas, și dacă totuși împrejurările vieții ne silesc la aceasta, căutăm să-i modificăm într'o măsură mai mare ori mai mică numele. Tiktin nu pomenește nimic de explicația lui Philippide, probabil pentrucă n'o cunoștea; altmintrelea nu înțeleg de ce ar fi preferat să pună în locul ei un simplu « auffallend ».

Nu încape îndoială că punctul de vedere din care se pune Philippide, este just. În diferite limbi dăm peste numeroase exemple analoage. Cu deosebire numele diavolului și al lui Dumnezeu sunt supuse la tot soiul de transformări dintre cele mai profunde, deși sentimentele din care pornește această atitudine față de cele două ființe supranaturale se deosebesc dela una la alta (prima ne inspiră frică, a doua, venerație). Astfel frc. *dieu* devine *bleu* în *morbleu*, *parbleu*, etc., germ. *Gott(es)* apare ca *potz* în *potztausend*, *potz Wetter* ș. a., frc. *diable* s'a schimbat în *diantre*, *diacre*, *pueble*, ital. *diavolo* în *diascolo*, *diamine*, friul. *deaul* în *diambri* (v. W. Meyer-Lübke, *Rom. Etym. Wb.* 2622), germ. *Teufel* în *Deixel*, etc. etc. Pentru modificările de aceeași natură suferite de numele lui Dumnezeu și al diavolului în limbile spaniolă și portugheză a adunat un bogat material L. Spitzer, *Zeitschr. f. rom. Philologie* XLIV (1924), pag. 588, Nr. 7 și 8 [1]). Să se compare apoi cele spuse de S. Pușcariu, *Dacoromania* II, pag. 35—6 despre istrorom.

[1]) Lingvistul german tratează chestia dintr'un punct de vedere mai general: pornind dela span. *¡polaina!* (așa-i intitulat articolul însuși), ajunge să studieze pe de o parte prefacerile la care sunt supuse cuvintele « tabou » de soiul celor de mai sus, pe de altă parte expresiile obscene, și ele interzise, dar din motive diferite. Legătura între aceste două categorii de elemente lingvistice, care s'ar părea, cel puțin în unele cazuri, neașteptată, nu provine dela Spitzer însuși, ci dela limbajul omenesc: există adesea cuvinte formate din bucăți aparținând la ambele categorii.

BDD-A14808 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:01:51 UTC)

drac (pentru 'regulatul' **drâc)* și articolul lui G. P a s c u, *Les noms du diable (Arhivum Romanicum* V [1921], împreună cu recensia mea din *Arhiva*, XXX (1923), pag. 117 urm.

Și totuși, în cazul nostru special, explicația dată de Philippide, deși principial justă, nu poate satisface. Înainte de toate schimbarea lui *démon* în *dimon* este prea neînsemnată, pentru a ne închipui că vorbitorul ar putea, într'adevăr, să aibă impresia că n u pronunță numele diavolului. Comparând această prefacere cu cele deja amintite, observăm lesne ce diferență mare există între ea și acelea, care fac cuvintele respective pur și simplu de nerecunoscut. Afară de asta, nu trebue să pierdem din vedere un amănunt de cea mai mare importanță pentru discuția de față. Cu toată existența variantei *dimon* în limba veche românească și în toponimie *(Dímonul* din jud. Vâlcea), unde nu poate fi decât sinonimul perfect al lui *demon*, este incontestabil că forma cu *i* a luat naștere numai după ce cuvântul nostru a început a fi aplicat oamenilor și, în special, copiilor cu sensurile notate de T i k t i n, *loc. cit.*: 'Teufel, Bosewicht; Bengel, Schlingel'. A i c i cred că este de căutat cauza schimbării de care mă ocup în acest articol: oamenilor răi, de toate categoriile, li s'a spus *dimon*, cu *i*, dacă nu chiar din capul locului, în orice caz foarte curând după prima întrebuințare figurată a acestui termin, rămânând forma veche pentru denumirea diavolului propriu zis [1]). Nu trebue să ne închipuim însă că la crearea acestei situații au contribuit elemente de felul celor arătate mai înainte, că, adică, părinții au spus copiilor *dímon*, și nu *démon*, fiindcă s'ar fi temut de invocarea acelei ființe primejdioase, care ar fi putut pricinui vreun rău odraslelor lor, altfel așa de scumpe. Probă că asemenea gânduri n'au intrat în considerație avem, între altele, faptul că se zice și sigur s'a zis de mult acelorași dragi odoare cu un sinonim al lui *demon*, anume *drac*, fără să-i fi adus nicio modificare eufemistică, ba din contra, i s'a adăugat, pentru a-i mări expresivitatea, atributul *împelițat*. Nici diferențierea,

[1]) Că cu vremea varianta nouă s'a substituit câteodată celei primitive, dovedesc textele vechi românești și toponimia, și nici nu se putea altmintrelea, întrucât *dimon*, cu toată transformarea suferită, continuă să însemneze același lucru în mintea noastră chiar în momentul întrebuințării lui metaforice. Dar, — și aici stă partea interesantă a chestiei, — forma *demon* s'a specializat în sensul ei originar și nu s'a aplicat niciodată oamenilor, adică n'a luat locul lui *dimon*.

BDD-A14808 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:01:51 UTC)

în sensul ei obișnuit, n'a avut vreun amestec aici. Vreau să spun că nașterea variantei *dimon* nu se datorește tendinței de a separa și formal două noțiuni, atât de deosebite în aparență, dar pentru care limba, nu interesează din ce cauză, oferă un singur cuvânt.

Prefacerea lui *démon* în *dímon*, a fost provocată de a f e c t. Când spunem cuiva 'diavol', 'drac', etc. ne găsim într'o stare de enervare neobișnuită [1]); altmintrelea n'am recurge la expresii așa de viguroase. Se știe însă cât de puternic influențează astfel de momente psihologice asupra vorbirii. Lucrul este recunoscut, cred, de toată lumea. Dar, ca să ilustrez și mai bine susținerile mele, voiu cita părerea lui A. P h i l i p p i d e, nu numai pentrucă vine de la un învățat cu mare autoritate, ci și mai ales, pentrucă acest linguist are față de curentele nouă din disciplina noastră o atitudine extrem de rezervată. Iată ce cetim în *Originea Românilor*, vol. II, pag. 268: «Aici, unde este vorba de limba deja existentă care se schimbă, sentimentul provoacă numai reproducerea instrumentului deja existent și nu poate decât să-l modifice puțin, în sensul acela că s e n t i m e n t e l e d e e x c i t a r e î n c h i d m a i t a r e s u n e t e l e, i a r c e l e d e d e p r i m a r e l e d e s c h i d m a i t a r e o r i f a c s ă î n c e t e z e v i b r a r e a c o a r d e l o r v o c a l e, a ș a c ă t o a t e s u n e t e l e d e v i n a f o n e» [2]). Ei bine, deosebirea dintre *démon* și *dímon* constă tocmai în faptul că varianta a doua are o vocală mai închisă decât prima. Când mamele spun copiilor 'drac', — mă refer la acest caz ca cel mai frecvent, cum recunoaște și T i k t i n, *loc. cit.*, iar eu aș adăuga și cel mai vechiu, — trebue să fie din cale afară de năcăjite și mânioase. Aceste sentimente dictează modul de articulare a cuvântului respectiv, făcând ca organele vocale să se lipească mai mult unele de altele și să se apese reciproc cu cea mai mare putere. Rezultatul nu poate fi altul decât închiderea sunetelor până la maximum.

[1]) Mă pun în situația primului individ vorbitor care s'a folosit de asemenea cuvinte la adresa semenilor săi, ori, ceea ce-i tot una, în situația aceluia care le-a întrebuințat pentru întâia oară în acest mod, și nu din punctul de vedere al situației actuale. Cu alte vorbe, încerc să dau fenomenului o explicație stilistică, singura justă sau cu mai multe șanse de a se apropia de adevăr, nu una gramaticală

[2]) Subliniat de mine.

BDD-A14808 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:01:51 UTC)

Astfel *démon* s'a prefăcut în *dímon*[1]). Şi, dacă nu mă înşel, cred că închiderea a mers şi mai departe, ducând la transformarea lui *di-* în *d'i-* şi apoi în *ghi-*: am auzit (ori mi se pare numai?) zicându-se şi *ghímon* (sau, poate, *d'imon)*.

Şi cu asta trec la celălalt nume al dracului, care se dă copiilor în exact aceleaşi condiţii psihologice: *diavol*. Aici situaţia este numai în parte asemănătoare cu cea constatată la *demon*. Într'adevăr, cu sensurile notate de T i k t i n, *op. cit.*, pag. 543, col. 1, anume 'Teufels-, Mordskerl, Schlingel, Schelm', se întrebuinţează numai două (nu toate cele trei) variante ale cuvântului, adică *diavol* şi *ghiavol*, dintre care prima are şi însemnarea proprie, din limbajul bisericesc[2]), unde forma să zicem oficială este *diavol* (trisilabic!). Vra să zică la început de tot am avut pronunţarea cu trei silabe, care continuă să existe în vorbirea îngrijită, cu tempo lent[3]) şi păstrează înţelesul primitiv de 'Verführer'; din aceasta a rezultat în limbajul familiar, al cărui ritm este totdeauna mai rapid, varianta bisilabică *dĭávol* (T i k t i n, *loc. cit.*, o şi caracterizează ca atare), şi în sfârşit s'a ajuns, prin intermediul acesteia, la ultima, anume *ghĭávol*. Este mai mult decât probabil că forma cu două silabe s'a născut în legătură cu întrebuinţarea cuvântului nostru la adresa copiilor . . . îndrăciţi: starea sufletească a vorbitorului a provocat închiderea mai mare a spaţiului dintre limbă şi palat, la pronunţarea primei silabe, care s'a nimerit (nici n'ar fi fost posibil altmintrelea!) să poarte accentul cuvântului, şi astfel *i* s'a prefăcut în *i̯*. Această variantă a avut şi continuă să aibă până astăzi ambele sensuri, propriu şi figurat, ale termenului în discuţie.

---

[1]) Paralele din alte limbi pot cita pe germ. *Teufel*, care, în momente asemănătoare cu cele descrise mai sus, se pronunţă *Ttteufel*, cu un *t* prelungit din cauza strângerii cu mare putere a organelor vocale unele de altele. Iar, în alt sens, pe germ. *ja*, devenit în anumite împrejurări *tja* (adică în loc de o deschidere relativă a locului dintre limbă şi palat, aşa cum se face pentru *i̯*, se produce o închidere, adică exploziva *t*).

[2]) În treacăt fie zis, şi acest fapt vorbeşte contra presupunerii, de care am amintit mai sus, că *demon* ar fi devenit *dimon* din cauza fricii părinţilor de a se adresa copiilor cu numele dracului.

[3]) Cf. spusele lui L e r c h din *Jahrbuch fur Philologie* I (1925), pag. 96 urm., care explică în acelaşi chip pentru ce frc. *diable* a păstrat pe *di* nemodificat, pe când *diurnum*, de pildă, a devenit 'regulat', *jour*.

BDD-A14808 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:01:51 UTC)

Dar atunci când *dĭávol* servea drept vorbă de ocară la adresa copiilor, sentimentele de ciudă și mânie ale mamelor (căci ele intră în considerație înaintea tuturor) au făcut ca organele vocale să se închidă și mai mult, până când *di̯-* s'a pronunțat *d'-*, apoi *ǵ*, prin urmare cuvântul întreg a devenit *ghĭávol*. După câte știu, se zice așa numai în sens figurat (Tiktin socotește această formă drept populară, după cum pe *diavol* îl prezintă ca familiar. Ar urma că toate trei variantele au și însemnarea proprie și pe cea metaforică, iar deosebirea între ele ar fi numai de natură socială, că, adică, ar varia pronunțarea dela o categorie de oameni la alta [1]).

Modificările fonetice discutate aici, și adică *di* > *d'* > *ǵ* există prin unele regiuni ale Daciei ca fenomene 'regulate', pentru care n'avem nevoie să recurgem la explicații de felul celor de mai sus. Cu ajutorul lui G. Weigand, *Linguistischer Atlas des dakorumänischen Sprachgebietes*, hărțile Nr. 4, 5, 12, 13, 20, 21, 28, 29 și 37, se poate urmări geografic răspândirea acestor prefaceri, iar A. Philippide, *Originea Românilor* II, pag. 163 urm. ne arată și în ce cuvinte s'au produs ele. Pomenesc de acest lucru, pe de o parte pentru a dovedi că fenomenul fonetic în discuție este nu numai posibil, ci și real pe terenul limbii românești din Dacia, pe de altă parte însă pentru a preveni pe acei cari ar fi dispuși să stabilească vreun raport de cauzalitate între transformările suferite de cuvintele *demon* și *diavol* și cele din alte elemente lexicale. Primele sunt produsul specific al afectului, celelalte se datoresc unor cauze cu totul diferite, pe care, judecând după întinderea geografică a fenomenului, aș fi dispus să le atribui unei influențe străine, anume ungurești. De asemenea nu trebue să ne lăsăm înșelați de aparențe și să ne

[1]) Forma *ghiavol*, cu înțelesul propriu, am găsit-o la Candrea-Densusianu-Sperantia, *Graiul nostru* I, pag 45, r. 11 (jud. Vâlcea) și 238, r. 7 și 2 jos (jud. Buzău), apoi la I. Agîrbiceanu, *Adevărul literar* dela 25 Aprilie 1926. Această constatare nu surprinde și, mai ales, nu atinge întru nimic explicația mea. Ce-am spus mai sus despre varianta *démon*, care păstrează ambele însemnări, se potrivește și aici. vorbitorul nu uită o clipă că *diavol* (bisilabic) s. *ghiavol* sunt unul și același cuvânt cu *diavol* (trisilabic), dacă le întrebuințează cu privire la oameni. Lucrul principal este că aceste forme au luat naștere supt influența stărilor afective, ceea ce nimeni nu poate tăgădui. Dovadă, pe lângă cele de până aici, avem faptul că la copii (și oameni în general) nu li se zice nici *demon*, nici *diavol* (cu trei silabe)

BDD-A14808 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:01:51 UTC)

închipuim că, dacă în bulgăreşte, de pildă, întâlnim dialectal *gávol* (alături de variantele *d'ávol* şi *dijávol*, Berneker, *Slavisches etymologisches Wörterbuch* I, p. 199 [1]), forma românească corespunzătoare ar proveni dela vecinii noştri din sudul Dunării. Căci fenomenul ne întâmpină pretutindeni şi în limbile cele mai diferite cu putinţă, de exemplu frc. dial. *gu̯inde* şi *guindo* pentru *dinde* şi *dindon*, *ghieu* pentru *dieu*, *guiable* pentru *diable* (v. N. Maccarrone, *Archivio glottologico italiano*, Sezione neolatina XX [1926], pag. 103, nota 59), friul. *gául* (alături de *diául* < *diabolus*), *skuǵéle* (al. de *skudiéle* < *scutella)* ş. a. (v. P. E. Guarnerio, *Fonologia romanza*, Milano 1918, pag. 429). Voiu mai cita, tot pentru a arăta întinderea fenomenului, megl. *ghiafur* 'folos' (=arom. *diafur*)< n grec. διάφορο (Th. Capidan, *Meglenoromînii* I, pag. 85), mold. *oghiál* '(Stepp-, Schlaf-) Decke', cu varianta, foarte interesantă, dela Dosofteiu *odiál* < slav. *odělo* 'Hulle' (Tiktin, *op. cit.*, pag. 1083, col. 2), dacorom. *ghibáciu* (< slav. **gybakъ)*, devenit liter. *dibaciu* prin hiperurbanism, tocmai din pricina uşurinţii cu care *di-* poate să se prefacă în *ǵ*, *dibui* alături de *ghibui* (Tiktin, *op. cit.*, pag. 543, col. 2), etc.

În sprijinul afirmaţiei mele cu privire la influenţa pe care o exercită afectul asupra limbii, modificând-o adesea împotriva 'legilor fonetice', vin şi câteva cuvinte româneşti foarte apropiate de *dímon* şi *ghiávol* subt raportul valorii lor semantice. Acestea sunt: *spurcat*, *pogan* şi *proclet*. Cel dintâiu se accentuează când pe ultima, când pe prima silabă. Accentuarea pe *a* este 'regulată' şi de aceea foarte obişnuită. Afară de asta, trebue considerată şi ca cea mai veche. Dacă s'a născut totuşi o formă nouă, cu accentul pe silaba dintâi, ea nu se poate explica decât cu ajutorul consideraţiilor de mai sus: când vorbitorul era stăpânit de supărare, mânie, ură ş. a., accentul trecea pe silaba dinainte, întru cât toată forţa pusă în mişcare de stările sufleteşti respective cerea să se concentreze asupra începutului cuvântului. Este păcat că Tiktin, *op. cit.*, pag. 1479, col. 1—2 se mărgineşte să spuie că *spúrcat* apare deja în vechile texte româneşti, alături de varianta tradiţională. Ar fi trebuit să arate,

[1]) Observăm ce asemănare neobişnuită este între variantele româneşti şi cele bulgăreşti ale cuvântului nostru!

BDD-A14808 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:01:51 UTC)

măcar aproximativ, și în ce condiții sunt întrebuințate cele două forme. Căci citatele pe care le face nu dau nici o indicație asupra chipului de a se accentua cuvântul în discuție. Am impresia că aici n'a intervenit diferențierea constatată la *démon*, resp. *dímon*, că adică varianta 'regulată' să-și păstreze sensul propriu, cealaltă să aibă valoare metaforică. Este drept că diavolului, păgânilor, ereticilor, etc., li se zice *spúrcat*, tot așa oamenilor vinovați de fapte care, pentru moment, îi identifică în ochii vorbitorului cu astfel de ființe. Dar pretutindeni în aceste cazuri afectul iese la iveală și, deci, datorită lui, n u împrejurării că ne exprimăm figurat, recurgem la forma accentuată pe prima silabă. Altmintrelea cum s'ar putea explica întrebuințarea aceleași variante la adresa unor animale (așa spune T i k t i n, *loc. cit.)*? Nu știu care anume animale se găsesc în aceste condiții speciale, dar îmi închipui că trebue să fie unele dintre cele sălbatice, mai fioroase și, deci, apte să stârnească în om spaimă și alte sentimente asemănătoare. Întâmplător am găsit la I. A. C a n d r e a, *Graiul din Țara Oașului (Buletinul Societății Filologice*, București, II [1906]), de două ori (pag. 67, r. 4 jos și 68, r. 4 sus) *bala a spúrcată* [povestitorul vorbește de un balaur], ceea ce întărește presupunerea mea.

Celelalte două cuvinte amintite mai sus, *pogan* și *proclet*, merg împreună și se deosebesc de *spurcat*. Ele n'au fost niciodată în situația acestuia din urmă, să se întrebuințeze, adică, și propriu și figurat. Tot așa n'au putut varia în aplicarea lor la ființe și lucruri, după cum vorbitorul era sau nu stăpânit de afect. Dela început ele au avut în semnificația lor ceva care le făcea potrivite pentru exprimarea stărilor sufletești cele mai puternice. La *pogan* se vede acest lucru din sensurile pe care le are și, probabil, le-a avut totdeauna. T i k t i n, *op cit.*, pag. 1202, col. 1 îl traduce prin 'abscheulich (hässlich); schrecklich; [hohen Grad bezeichnend] gewaltig, machtig, stark' : prin urmare, numai calități superlative din punctul de vedere al groazei, forței ș. a. De aceea s'a accentuat din capul locului și se accentuiază mereu *pógan*, nu numai contra spiritului limbii românești, care cere ca orice cuvânt în *-an* să poarte accentul pe silaba finală, ci și împotriva regulei de accentuare din limba de origine (atât vechea bulgară, cât și toate limbile slave vecine cu a noastră, adică bulgara, rusa și ruteana, apoi slovaca

BDD-A14808 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:01:51 UTC)

și poloneza, cu singura excepție a sârbei, accentuiază cuvintele corespunzătoare pe *a)*.

Ce-am spus despre *pogan*, se potrivește aproape fără nicio restricție, și lui *próclet*. T i k t i n, *op. cit.*, pag 1266, col. 1 îl traduce prin 'verflucht, -dammt', adăugând 'daher als Epitheton von Teufeln, bösen Geistern, Ketzern, etc.', iar accentuarea contravine în parte regulei românești (e drept că noi avem și un *-et* neaccentuat) și celei slave (cu aceeași excepție a limbei sârbești). Sinonim cu *proclet* este *treclet* (numai în vechea română) 'dreimal verflucht'. T i k t i n, *op. cit*, pag. 1646, col. 2 crede că strămutarea accentului depe ultima silabă (cum era în slavonește) pe prima se datorește influenței lui *próclet*, cu care se întrebuința într'un fel de formulă consacrată (cf. « *Cine va mai scorni pîră, . . . să fie treclet și proclet ot gospoda boga amin* »). Cred că are dreptate, nu numai pentrucă întâlnim și accentuarea originară, *treclét*, ci și din altă cauză. Acest cuvânt n'a ajuns niciodată popular, dimpotrivă a aparținut totdeauna limbii textelor religioase, care se știe ce influență puternică suferea din partea modelelor slave. Și apoi, o expresie care nu trăește, care nu se întrebuințează în graiul viu de toate zilele, nu poate fi modificată subt imboldul stărilor sufletești de tot soiul.

Și la alte cuvinte, deosebite de acestea, se poate observa o strămutare a accentului firesc, când intră în joc o stare afectivă puternică. Astfel neologismul *pardón*, așa de curent în vorbirea obișnuită, se pronunță adesea *párdon* cu lungirea sensibilă a primei silabe. Am observat nu numai la alții, ci și la mine însumi, că, în anumite împrejurări, accentul acestui cuvânt se schimbă dela locul unde l-a fixat și spiritul limbei lui de origine și acela al limbei noastre. Când cerem cuiva iertare fără vreo intenție deosebită, de pildă când vrem să ne facă loc, accentuăm silaba ultimă și pronunțăm cuvântul repede. Dacă ne simțim însă vinovați într'un chip oarecare față de o persoană străină, pentrucă o călcăm sau lovim din nebăgare de seamă, schimbăm imediat, și fără să observăm, pronunțarea cuvântului, trecând accentul pe prima silabă, căreia totodată îi lungim apreciabil durata. În modul acesta insistăm asupra părții dela început, care, deobiceiu, are mai mare importanță, întrucât conține înțelesul propriu zis al cuvântului, și arătăm, prin urmare, celui față de care am greșit că-i acordăm atenția cuvenită, că

BDD-A14808 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:01:51 UTC)

pronunțăm, adică, formula de scuză cu toată grija și seriozitatea impusă de situație.

S. Puşcariu (scrisoarea dela 5 Oct. 1930) face, cu privire la diverse afirmații ale mele, următoarele observații: «*Diavol* în pronunțarea mea e bisilab (ca de altminteri și *teatru*, etc.)». Cred că toți Românii pronunță așa. Când eu am spus (v. mai sus, pag. 143) că pronunțarea cu trei silabe există în vorbirea îngrijită, cu tempo lent, m'am gândit în primul rând la limbajul bisericesc, unde subst. *diavol* este într'adevăr trisilabic. Trebue numai precizat că preoții se silesc să respecte anumite particularități linguistice din veacurile trecute, cum probează, între altele, pronunțarea *fiiul (lui Dumnezeu)*, care în gura tuturor celorlalți Români a dispărut de mult, fiind înlocuită prin *fiu(l)*. «*Párdon* în afect corespunde unei pronunțări curat franțuzești: accentul pe silaba întâia, când cuvântul începe cu consoană *(bőnté, vénez*, etc.), și pe a doua când începe cu vocală *(imbécile, animal*, etc.)». Afirmația aceasta este foarte justă, dar trebue luată numai în sensul că situația din românește seamănă întâmplător cu cea din franțuzește: noi punem un accent afectiv pe prima silabă din *pardon*, nu pentrucă am fi influențați de Franceji, ci pentrucă aceeași stare sufletească provoacă și la unii și la alții o strămutare de accent identică. Cf. J. Marouzeau, *Accent affectif et accent intellectuel* în *Bulletin de la Société de linguistique de Paris* XXV (1924—5), fasc. 1, pag. 79 urm. (reprodus de Leo Spitzer, *Meisterwerke der romanischen Sprachwissenschaft* I, Munchen 1929, pag. 69 urm.), unde este vorba tocmai de limba franceză. Pentru *di̯-* > *ghi̯-* cf. încă un exemplu franțuzesc: *bondieu* sună câteodată în vorbirea populară *bonguieu* (H. Bauche, *Le langage populaire*, ediția II, Paris 1929, pag. 200, col. 2). În ce privește reflexele galoromanice ale lat. *deus* și *diabolus*, din care am citat mai sus câteva, interesante pentru modificările lor fonetice, să se vadă acum W. v. Wartburg, *Franzosisches etymologisches Wörterbuch*, vol. III, pag 57 urm. și 63 urm.

IORGU IORDAN

BDD-A14808 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:01:51 UTC)